

24.5.2002

Opetusministeriö
Helsingin yliopisto

HELSINGIN YLIOPISTON TILINTARKASTUSKERTOMUS VUODELTA 2001

Valtiontalouden tarkastusvirasto on tänään päättänyt antaa Helsingin yliopiston tilintarkastuksesta varainhoitovuodelta 2001 tämän tilintarkastuskertomuksen. Tilintarkastuskertomus annetaan sekä opetusministeriölle että Helsingin yliopistolle. Tarkastuksen ovat suorittaneet ylitarkastaja Antti Hieta ja ylitarkastaja, JHTT Klaus Krokfors ja sitä on valvonut tarkastuspäällikkö Hannu Taunula.

Tarkastus on suoritettu tarkastusviraston tilintarkastusohjeen mukaisesti ja se on kohdistunut Helsingin yliopiston tilinpäätökseen, tilinpäätöstietojen perustana olevaan kirjanpitoon ja muuhun laskenta-toimeen, sisäiseen valvontaan sekä talousarvion ja sitä koskevien keskeisten säännösten noudattamiseen.

Tarkastuksen perusteella esitetään seuraavaa.

BUDJETOINTIMENETTELYT

Yliopistojen saamia lahjoitusvaroja ja sponsorituloja on aiempina vuosina käsitelty talousarviokirjanpidon tilillä 670 "Talousarvion ulkopuolinen rahoitus ja sillä rahoitetut menot". Tarkastusviraston näemyksen mukaan olisi yliopistojen sponsoritulot sekä yliopistojen vastuulla tapahtuvaan toimintaan saatujen lahjoitettujen varojen käyttö tullut budjetoida yliopistojen toimintamenomomentille. Opetusministeriö ei kuitenkaan esittänyt näitä erinä vuoden 2001 lisätalousarvioihin eikä myöskään vuoden 2002 talousarvioon. Valtiontaloutta koskevien periaatteiden kannalta ei voida pitää asianmukaisena menettelyä, jossa yliopistojen toimintaan liittyviä säännönmukaisia tuloja ja menoja ei sisällytetä talousarvioon vaan nettoutetaan budjetoimat-

tomina toimintamenomomentille tai käsitellään talousarvion ulkopuolisena rahoituksena.

Helsingin yliopistolla oli tuotto- ja kululaskelmaan kirjattavaa, talousarviokirjanpidon tilillä 670 käsiteltyä talousarvion ulkopuolista rahoitusta vuoden 2001 alussa 10,9 milj. mk. Vuoden 2001 aikana sitä kertyi lisää 11,9 milj. mk, käytettiin 19,2 milj. mk sekä siirrettiin siirtosaamiin 2,3 milj. mk ja 5,9 milj. mk vuodelle 2002.

Budjetointikäytäntöä on sittemmin selkeytetty sisällyttämällä yliopistojen lahjoitusvarat ja sponsoritulot sekä niillä rahoitettavat menot vuoden 2002 lisätalousarvioesitykseen.

TILINPÄÄTÖS JA LASKENTATOIMI

Tilinpäätöslaskelmat, liitetiedot, laskelmien tarkastelu ja kirjanpito

Tilinpäätöslaskelmien sisältöä ja esittämistapaa sekä niiden perustana olevaa kirjanpitoa on tarkastettu riittävässä laajuudessa sen selvittämiseksi, ovatko tilinpäätöslaskelmat ja liitetiedot olennaisilta osiltaan oikein laaditut. Kirjanpidon tarkastusta on kohdennettu riskianalyyysiin perustuen.

Tilinpäätöslaskelmat, jotka koostuvat talousarvion toteutumalaskelmasta, tuotto- ja kululaskelmasta sekä taseesta, on tarkastuksessa todettu laadituiksi säännösten mukaisesti.

Tilinpäätöslaskelmien liitteenä esitetyt tiedot on tarkastuksessa todettu esitetyiksi talousarvioasetuksen edellyttämällä tavalla.

Tilinpäätösasiakirjassa on esitetty tilinpäätöslaskelmien tarkastelu talousarvioasetuksen mukaisesti.

Kirjanpidon tarkastuksen perusteella arvioituna voidaan kirjanpitoa pitää asianmukaisesti järjestettynä ja hoidettuna lukuun ottamatta tase-erittelyissä ilmenneitä puutteita sekä erityisesti maksullisen toiminnan tuottojen kirjaamisessa noudatettuja virheellisiä menettelyjä.

Tuloksellisuuden kuvaus, maksullisen toiminnan kannattavuustiedot ja näiden perustana oleva laskentatoimi

Tuloksellisuuden kuvauksen taloudellisuus-, tuottavuus-, kustannus- ja suoritettietojen sekä kustannusvastaavuuslaskelmien sisältöä ja esittämistapaa ja edellä mainittujen tietojen perustana olevaa laskentatointia on tarkastettu riskianalyysiin perustuen riittävässä laajuudessa sen selvittämiseksi, sisältävätkö tuloksellisuuden kuvaus ja kustannusvastaavuuslaskelmat olennaisilta osin oikeat ja riittävät tiedot.

Tuloksellisuuden kuvauksen vaikuttavuustietojen osalta on arvioitu esitettyjen tietojen riittävyttä kokonaisuutena.

Tuloksellisuuden kuvauksessa esitetyt taloudellisuus-, tuottavuus-, kustannus- ja suoritettiedot sekä kustannusvastaavuuslaskelmissa esitetyt tiedot ovat riittäviä.

Esitettyjä vaikuttavuustietoja voidaan kokonaisuutena pitää riittävinä.

Esitettyjen tulosaluekohtaisten kustannustietojen ja taloudellisuutta kuvaavien tunnuslukujen suhteen on syytä huomauttaa, että laskelmiin on sisällytetty pääomakustannusten sijasta käyttöomaisuuden hankintamenot. Laskentakäytännöllä ei ole vaikutusta koko yliopistoa koskeviin tulosaluekohtaisiin laskelmiin, koska mainitut erät eivät laskentavuonna poikenneet olennaisesti toisistaan. Opetusministeriö on ohjeistanut laskentakäytännön muutoksen siten, että poistot sisältyvät tulosaluekohtaisiin laskelmiin vuotta 2002 koskevasta raportoinnista alkaen. Laskelmiin tulisi lisäksi sisällyttää vaihto- ja käyttöomaisuuden korot. Esitettyjä taloudellisuus-, tuottavuus-, kustannus- ja suoritettietoja voidaan kuitenkin olennaisilta osin pitää luotettavina.

Liiketaloudellisen maksullisen toiminnan tuotot vuokrat mukaan luki- en olivat talousarviotilien perusteella laaditun kustannusvastaavuuslaskelman mukaan 312,9 milj. mk ja julkisoikeudellisen toiminnan tuotot 13,7 milj. mk. Liikekirjanpidon mukaan vastaavat tuotot olivat 321,2 milj. mk ja 18,7 milj. mk. Toimintakertomuksen mukaan laskelmiin sisältyi sisäisiä tuottoja yhteensä 12,7 milj. mk, kun taas liikekirjanpidon mukaan niitä oli 12,4 milj. mk.

Yliopiston oikeuskemian osaston maksullinen toiminta on esitetty omana laskelmana erillislakien mukaisena liiketaloudellisena maksullisena toimintana. Laskelman mukaan toiminnan tuotot olivat 9,1 milj. mk. Kirjanpidon mukaan tuotot olivat yhteensä 4,7 milj. mk, josta sisäisten tuottojen osuus on 0,1 milj. mk. Suoritteet perustuvat asetukseen 169/1948, jossa ei ole mainittu niiden hinnoitteluperustetta

ja joka muutoinkin on sisällöltään vanhentunut. Yliopiston tulee ryhtyä toimenpiteisiin asetuksen ajantasaistamiseksi.

Edellä mainitut kustannusvastaavuuslaskelmien ja kirjanpidon väliset erot johtuvat pääosin erillislakien mukaisten ja maksuperustelain mukaisten suoritteiden kirjaamisesta väärille kirjanpidon tileille. Yliopisto on antanut maksullisen toiminnan kirjanpitomenettelyistä 20.11.2001 päivätyyn sisäisen ohjeen, mutta yliopiston on vielä syytä uudistaa tilikarttansa ja varmistaa, että kaikki yksiköt noudattavat sitä ja että kustannusvastaavuuslaskelmien tiedot täsmäävät kirjanpidon kanssa.

Maksuperustelain mukaisten julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuuslaskelmaan on sisällytetty opintotukipalveluja koskevat suoritteet, jotka perustuvat Kansaneläkelaitoksen kanssa tehtyyn sopimukseen. Kyseinen yliopistolle taloudellisesti epäedullinen sopimus on uusittu vuonna 2001 maininnoin maksuperustelain mukaisesta hinnoittelusta. Opetusministeriö ei kuitenkaan ole määritellyt opintotukipalveluja julkisoikeudellisiksi suoritteiksi, joten niitä ei olisi tullut sisällyttää yliopiston julkisoikeudellisen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmaan. Laskelmassa on myös ilmoitettu muiden maksullisten julkisoikeudellisten suoritteiden tuotoiksi 2,2 milj. mk ja kustannuksiksi vain 0,3 milj. mk. Syntynyttä jäämää on perusteltu henkilöstökustannusten kohdentamisen vaikeudella ja sillä, että kyseisten suoritteiden tuottamisesta aiheutuneet kustannukset ovat marginaaliset. Yliopiston on kehitettävä edelleen kustannuslaskentaansa ja tarvittaessa muutettava julkisoikeudellisten suoritteidensa hinnoittelua.

Kustannusvastaavuuslaskelmien luotettavuutta heikentävät kirjanpidon ja laskelmien täsmäyttämisessä esiintyneet puutteet sekä laskelmista puuttuva yhteiskustannuksiin kuuluvan virkatyön sivukulujen 5,2 milj. mk:n osuus. Laskelmien esittämää kannattavuuskuvaa voidaan kuitenkin olennaisilta osin pitää luotettavana.

Tuloksellisuuden kuvauksen ja kustannusvastaavuuslaskelmien perustana olevan laskentatoimen luotettavuutta heikentävät menettelyt, jotka ovat johtaneet edellä mainittuihin eroihin laskelmien ja kirjanpidon välillä sekä virkatyön sivukulujen huomioimatta jättäminen laskelmien kustannuksissa.

Vuoden 2000 tilintarkastuskertomuksessa on edellytetty yliopistolta ilmoitusvelvollisuutta maksullisen toiminnan kannattavuuden seuranta ja vuosituloksen esittämistä koskevan huomautuksen johdosta. Yliopisto on vuoden 2001 aikana ryhtynyt ilmoituksensa mukaisesti toimenpiteisiin huomautuksen johdosta. Toimenpiteitä tulee kuitenkin

vielä jatkaa erityisesti laskelmien ja kirjanpidon täsmäyttämisessä esiintyneiden virheiden välttämiseksi.

SISÄINEN VALVONTA

Sisäistä valvontaa on arvioitu riskianalyysissä ja tarkastettu laskenta-toimen ja tilinpäätöksen tarkastuksen yhteydessä sekä maksuliikkeen ja rajatusti hankintatoimen ja saatavareskontran tarkastuksen yhteydessä.

Hankintatoimen tarkastuksen yhteydessä on tullut esiin menettelyvirheitä tarjousten pyyntö- ja käsittelymenettelyissä. Saatavareskontran tarkastuksen yhteydessä on tullut esiin puutteita niissä sijaisuusjärjestelyissä, joita toiminnan asianmukainen hoitaminen edellyttää. Samoin havaittiin puutteita eräissä muissa taloushallinnon tehtävien järjestelyissä ja vastuusuhteissa sekä irtaimiston tarkastuksessa.

Toimintakertomuksessa esitetyn sisäisen valvonnan kuvauksessa ei ole tuotu selkeästi esille yliopiston sisäisen tarkastuksen toimintaa varsinaisen tarkastustoiminnan osalta. Tarkastushavaintojen mukaan myöskään sisäisen tarkastuksen toiminta ei vastaa talousarvioasetuksen 70 §:n edellyttämää laadullista tasoa ottaen huomioon yliopiston tehtävät, toiminnan laajuus ja maantieteellinen hajajaisuus.

TALOUSARVION JA SITÄ KOSKEVIEN KESKEISTEN SÄÄNNÖSTEN NOUDATTAMINEN

Tarkastuksen perusteella voidaan lausua, että talousarviota ja sitä koskevia keskeisiä säännöksiä on noudatettu.

ILMOITUSVELVOLLISUUS VALTIONTALOUDEN TARKASTUSVIRASTOLLE

Valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain 5 §:n 1 momenttiin perustuen Helsingin yliopiston tulee ilmoittaa tarkastusvirastolle 15.8.2002 mennessä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt sisäisen

valvonnan ja erityisesti sisäisen tarkastuksen tilaa koskevien huomautusten johdosta.

Tarkastusneuvos, JHTT

Erkki Mäki-Ranta

tarkastaja

Antti Hieta

Yli-

TIEDOKSI Valtiontilintarkastajat
Valtiovarainministeriö
Opetusministeriön kansliapäällikkö
Helsingin yliopiston kansleri
Helsingin yliopiston rehtori
Helsingin yliopiston konsistorin jäsenet
Valtiokonttori